

“94% betaalt te veel”

**Hoe Nederland na de liberalisatie reageert op de nieuwe
aanbieders op de Nederlandse energiemarkt**

Drs. Maurice de Hond (www.peil.nl)

Mei 2009

Inleiding

Bij alle producten of diensten die je als consument op de vrije markt kan afnemen is er sprake van prijsverschillen. Dat kan zowel objectieve als subjectieve redenen hebben: het product gaat langer mee, het smaakt beter, is van een bepaald merk, de winkel waar je het koopt heeft een beter aanbod, er wordt een betere service gegeven, de winkel ligt dichterbij, etc. etc.

Daar waar het product of dienst alleen door een (semi-)overheidsinstantie aangeboden kan worden was/is er doorgaans sprake van slechts één prijs. 40 jaar geleden kon je in Nederland je telefoon slechts afnemen bij de PTT. Huishoudens met een identiek abonnement en identiek verbruik, betaalden ook hetzelfde.

In de afgelopen 30 jaar is er een proces geweest waarbij een aantal belangrijke overheidsmonopolies zijn beëindigd en daarbij de marktwerking is begonnen. Dat betreft o.a. telefonie en de kabel. Inmiddels zijn er op die markten vele aanbieders en is er een grote verscheidenheid aan producten, diensten en prijzen.

Vijf jaar geleden is de energiemarkt in Nederland geprivatiseerd. Vergeleken met de andere geprivatiseerde markten is er iets bijzonders aan de hand. Als je bij mobiele telefonie klant bent bij een bedrijf dan kan het zijn dat je gebruik maakt van een ander netwerk dan als je klant bent bij een ander bedrijf. De kwaliteit en dekking van het netwerk kan verschillen. Maar bij de energiemarkt krijg je bij het overstappen van de ene naar de andere leverancier exact dezelfde energie in huis langs exact dezelfde kabels en buizen en met dezelfde meterkast. En als er een storing in de levering zou geschieden dan betreft het altijd een bepaald gebied en heeft het niets te maken met het bedrijf waar men klant bij is.

Terwijl bij de andere geprivatiseerde markten je in ieder geval nog objectief van een vorm van verschil spreken van (een deel van) het product of dienst die je afneemt, is dat niet het geval bij de energie of het gas dat je afneemt. In feite zou je dan denken dat de consument vervolgens louter op basis van de prijs zijn energieleverancier kiest, waarbij de enige echte variabele is of men de prijs variabel houdt, of voor een bepaalde periode vastlegt. In feite maak je dan een soort inschatting op de kans dat de variabele prijzen gaan stijgen of niet. Uit de informatie over de huidige energiemarkt is al duidelijk dat dit tot nu toe slechts beperkt is gebeurd.

In opdracht van de Nederlandse Energie Maatschappij (www.NederlandEnergie.nl) is begin mei 2009 via www.peil.nl een onderzoek gedaan onder een representatieve steekproef van meer dan 2500 huishoudens over wat zij betalen voor hun energieverbruik en de keuze van de leverancier. Dit rapport is daar een weerslag van.

De energieafname en de leverancier

Uit openbare bronnen is vast te stellen wat het gemiddeld verbruik is van elektra en gas door de Nederlandse huishoudens. Omdat de concurrentieverhouding tussen aanbieders verschilt naarmate men meer of minder afneemt is in het onderzoek allereerst vastgesteld hoe groot het verbruik is. Aan de ondervraagden is gevraagd alleen een opgave te verstrekken als men de gevraagde cijfers zeker wist, bij voorbeeld door de rekening erbij te nemen. Ongeveer de helft van de ondervraagden heeft dat gedaan, zodat de informatie gebaseerd is op circa 1250 huishoudens. Degenen die dat wel hebben gedaan verschillen qua demografische kenmerken weinig van degenen die dat niet hebben gedaan, zodat de informatie als representatief beschouwd kan worden.

Dit is de hoeveelheid elektra die de circa 7.3 miljoen Nederlandse huishoudens afnemen. De eerste kolom geeft de verdeling aan van het aantal huishoudens. Dus 8% van de Nederlandse huishoudens neemt op jaarbasis tussen de 1000 en 1499 kWh af. De tweede kolom geeft de verdeling aan op basis van het verbruik. Dus 3% van de totale afname van elektra wordt afgenomen door huishoudens die tussen de 1000 en 1499 kWh afnemen.

Het gemiddeld verbruik per huishouden is 3500 kWh. Het totale verbruik is dus circa 25 miljard kWh. Terwijl 44% van alle huishoudens meer dan 3500 kWh afneemt nemen deze huishoudens in totaal 64% van het totaalverbruik in Nederland af.

Ten aanzien van het gasverbruik is een vergelijkbare tabel gemaakt. O.a. door stadsverwarming neemt circa 10% van de huishoudens geen gas af. Tevens fluctueert het verbruik van gas van jaar tot jaar in samenhang met de buitentemperatuur. En neemt het gasverbruik door de jaren heen gemiddeld af door maatregelen van woningisolatie en verbeterde apparatuur. (Dit in tegenstelling tot het elektriciteitsverbruik dat door de jaren heen toeneemt door de toename van elektrische apparaten.) De bijgaande tabel is dus gebaseerd op 6.5 miljoen huishoudens.

Jaarverbruik elektra	Aantal	kWh
Minder dan 1000 kWh	2%	0%
1000-1499 kWh	8%	3%
1500-1999 kWh	11%	5%
2000-2499 kWh	12%	8%
2500-2999 kWh	12%	9%
3000-3499 kWh	11%	10%
3500-3999 kWh	13%	14%
4000-4499 kWh	11%	13%
4500-4999 kWh	6%	8%
5000-5999 kWh	5%	8%
6000-6999 kWh	3%	6%
Meer dan 7000 kWh	6%	15%
Totaal	100%	100%

Jaarverbruik Gas	Aantal	m3
Minder dan 700 m3	3%	2%
700-999 m3	15%	7%
1000-1299 m3	16%	11%
1300-1599 m3	17%	15%
1600-1899 m3	17%	18%
1900-2199 m3	12%	15%
2200-2499 m3	7%	10%
2500-2799 m3	4%	6%
2800-3099 m3	3%	5%
3100-3499 m3	2%	4%
Meer dan 3500 m3	4%	9%
Totaal	100%	100%

Het gemiddeld jaarverbruik is 1700 m3 per huishouden. Het totaalverbruik van de huishoudens (exclusief stadsverwarming e.d.) is dus circa 11 miljard m3. Terwijl 43% van de huishoudens meer dan 1700 m3 afneemt, nemen zij samen 62% van het totale gasverbruik af.

Ook bij het gasverbruik is er een duidelijke relatie met het aantal mensen in het huishouden en het aantal kamers van de woning. Zo is bij huishoudens die woonachtig zijn in een 3-kamerwoning het verbruik bij 60% minder dan 1300 m3. Bij een 5-kamerwoning is dat percentage 30.

Er is ook vastgesteld wat de huishoudens in een jaar aan hun energiekosten betalen. Ook bij deze cijfers valt het op dat minder dan 60% van de ondervraagden dit getal met een bepaalde vorm van nauwkeurigheid kon geven. Dat kan mede komen doordat bij een deel van de verbruikers de rekening afkomstig is van meer dan één partij, als de ene partij verantwoordelijk is voor het transport en de andere partij voor de energie.

Energiekosten per jaar	Aantal	€
Minder dan Euro 750,-	4%	2%
Tussen Euro 750,- en Euro 1000,-	12%	6%
Tussen Euro 1000,- en Euro 1250,-	13%	8%
Tussen Euro 1250,- en Euro 1500,-	12%	9%
Tussen Euro 1500,- en Euro 1750,-	12%	11%
Tussen Euro 1750,- en Euro 2000,-	11%	11%
Tussen Euro 2000,- en Euro 2250,-	9%	11%
Tussen Euro 2250,- en Euro 2500,-	8%	11%
Tussen Euro 2500,- en Euro 2750,-	7%	10%
Tussen Euro 2750,- en Euro 3000,-	4%	6%
Tussen Euro 3000,- en Euro 3250,-	3%	5%
Meer dan Euro 3250,-	5%	10%
Totaal	100%	100%

Gemiddeld wordt er door de huishoudens ongeveer € 1800 per jaar aan energie betaald. Samen betalen de Nederlandse huishoudens ongeveer €13 miljard aan energie. 45% betaalt meer dan dat gemiddeld bedrag. Deze huishoudens betalen samen 62% van het totaal bedrag.

Door de aangekondigde prijsdaling na 1 juli a.s. zal er in het komende jaar –ook bij gelijk verbruik- een duidelijke daling plaatsvinden van dat totaalbedrag. De eerste schatting is tussen de 15 en 20%.

In dit onderzoek zal worden nagegaan of de huishoudens zelf ook nog een verdere daling van die kosten tot stand kunnen brengen.

De prijzen in de energiemarkt

Door een combinatie van redenen is het voor een consument niet gemakkelijk om de prijzen te vergelijken tussen de verschillende aanbieders van elektra en gas. De prijsopbouw bestaat uit diverse componenten, waardoor de totaalprijs die je betaalt niet lineair samenhangt met het verbruik. Er is een verschil bij betaling van energie bij dezelfde aanbieder als je een vast contract neemt voor een aantal jaren of een variabel contract. En er zijn acties om klanten te trekken, waarbij voor een bepaalde periode een introductieprijs geldt.

Terwijl in de afgelopen jaren de prijs voor energie duidelijk is gestegen door de ontwikkelingen op de wereldmarkt, zullen per 1 juli a.s. die prijzen weer duidelijk dalen. Op basis van de beschikbare informatie van de verschillende aanbieders is het mogelijk de verschillen in jaarbedragen vast te stellen.

In de onderstaande tabel treft u het jaarbedrag gebaseerd op de tarieven, zoals die golden op 1 mei 2009 als men een variabel tarief zou kiezen. Het is berekend voor 5 soorten verbruikers. (Gebaseerd op de informatie van het verbruik van elektra en gas, zoals in het vorige hoofdstuk is uiteengezet). De eerste kolom betreft de heel hoge verbruikers van energie. Ongeveer 5% van de Nederlandse huishoudens verbruikt meer energie dan deze groep.¹ De middelste kolom is de gemiddelde verbruiker in Nederland. De vetgedrukte aanbieders in de tabel zijn de oorspronkelijke grote monopolisten voor 2001. De overige zijn nieuwere aanbieders. In deze tabel zijn alleen die aanbieders opgenomen, die minstens een marktaandeel van 2% hebben.

¹ Daarbij is het natuurlijk wel zo dat er geen 1-op-1 verband is tussen het verbruik van elektra en gas. Zo kan een huishouden tot de top-10% behoren van de elektraverbruikers en tot de top-20% gasverbruikers of andersom. Als indicatie voor de relatie tussen het verbruik en de jaarkosten is dit echter wel een inzichtelijke aanpak.

Overzicht te betalen bedrag op jaarbasis - tarieven op 1 mei 2009

	Variabel tarief									
	Heel hoog verbruik (5% der huishoudens verbruikt meer)		Hoog verbruik (20% der huishoudens verbruikt meer)		Gemiddeld verbruik		Laag verbruik (20% der huishoudens verbruikt minder)		Heel Laag verbruik (5% der huishoudens verbruikt minder)	
Verbruik E in kWh	7000		4500		3500		1950		1200	
Verbruik G in m3	3400		2200		1700		1050		750	
		<i>verschil</i>		<i>Verschil</i>		<i>Verschil</i>		<i>Verschil</i>		<i>verschil</i>
Oxxio	€ 3.804	€ 553	€ 2.337	€ 314	€ 1.736	€ 216	€ 894	€ 81	€ 497	€ 40
RWE	€ 3.797	€ 547	€ 2.333	€ 310	€ 1.733	€ 213	€ 891	€ 77	€ 493	€ 36
Nuon	€ 3.791	€ 540	€ 2.331	€ 308	€ 1.733	€ 213	€ 894	€ 80	€ 498	€ 41
Eneco	€ 3.743	€ 492	€ 2.298	€ 275	€ 1.706	€ 186	€ 876	€ 63	€ 485	€ 28
Greenchoice	€ 3.739	€ 488	€ 2.295	€ 273	€ 1.704	€ 184	€ 876	€ 62	€ 485	€ 28
Electrabel	€ 3.643	€ 392	€ 2.234	€ 211	€ 1.657	€ 137	€ 848	€ 34	€ 466	€ 9
Essent	€ 3.641	€ 390	€ 2.233	€ 210	€ 1.656	€ 136	€ 847	€ 34	€ 466	€ 8
Delta	€ 3.570	€ 320	€ 2.189	€ 167	€ 1.624	€ 104	€ 831	€ 18	€ 457	€ 0
Ned.Energie Mij.	€ 3.251	€ 0	€ 2.023	€ 0	€ 1.520	€ 0	€ 813	€ 0	€ 480	€ 23

Per 1 juli 2009 zullen de prijzen van de energieaanbieders sterk dalen onder invloed van de prijsontwikkeling van energie het afgelopen jaar. Nuon en Eneco hebben in het AD van 6 maart 2009 & 26 maart 2009 een indicatie gegeven van hun prijsverlagingen. Om een indruk te geven van de situatie na 1 juli staan in de tabel de prijzen van de drie grote aanbieders op basis van deze aankondigingen, aannemende dat Essent de prijzen in dezelfde mate zullen verlagen. De gasprijzen gaan daarbij met circa 35% omlaag en de elektriciteitsprijzen met 7%. Van De Nederlandse Energie Maatschappij staat in deze tabel de aangekondigde prijs.

Overzicht te betalen bedrag op jaarbasis - tarieven op 1 juli 2009²

	Variabel tarief									
	Heel hoog verbruik (5% der huishoudens verbruikt meer)		Hoog verbruik (20% der huishoudens verbruikt meer)		Gemiddeld verbruik		Laag verbruik (20% der huishoudens verbruikt minder)		Heel Laag verbruik (5% der huishoudens verbruikt minder)	
Verbruik E in kWh	7000		4500		3500		1950		1200	
Verbruik G in m3	3400		2200		1700		1050		750	
		<i>verschil</i>		<i>verschil</i>		<i>verschil</i>		<i>verschil</i>		<i>verschil</i>
Nuon	€ 3.136	€ 504	€ 1.907	€ 285	€ 1.405	€ 195	€ 693	€ 70	€ 355	€ 28
Eneco	€ 3.089	€ 457	€ 1.875	€ 253	€ 1.379	€ 169	€ 676	€ 54	€ 344	€ 17
Essent	€ 2.999	€ 367	€ 1.818	€ 196	€ 1.335	€ 125	€ 650	€ 28	€ 327	€ 0
Ned.Energie Mij.	€ 2.632	€ 0	€ 1.622	€ 0	€ 1.210	€ 0	€ 622	€ 0	€ 344	€ 17

² Zie uitleg boven de tabel. Zodra van andere aanbieders de definitieve prijzen bekend zijn gemaakt voor de desbetreffende datum zal deze tabel worden aangepast/uitgebreid.

Uit beide tabellen blijkt dat er forse verschillen zijn tussen de duurste aanbieder in de markt en de goedkoopste per verbruikerscategorie. Tussen de duurste en goedkoopste aanbieder zit er in ieder van de 5 verbruikerscategorieën verschillen van 8 tot 16%. Dat verandert weinig na de prijsverlagingen per 1 juli 2009.

Vergelijkbare tabellen zijn ook te maken voor het aanbod om de prijs van elektra voor een tijd vast te leggen. Prijsverschillen liggen dan tussen de 7 en 13%.

Het gedrag van de consumenten

Tot 2004 hadden de huishoudens geen keuze in aanbieders. Per regio was er maar één aanbieder. Dat kon op basis van een gemeente zijn, of een provincie of een andere ruimtelijke eenheid. Zo was in Amsterdam oorspronkelijk het GEB (Gemeentelijk Energie Bedrijf). Dat is ruim voor de liberalisering opgegaan in Nuon.

In 2001 waren er over Nederland verdeeld in feite maar vier aanbieders van betekenis : Nuon (Friesland, Gelderland, Flevoland, Noord-Holland en een deel van Zuid-Holland), Essent (Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg), Eneco (Utrecht en een deel van Zuid Holland) en Delta (Zeeland). Sindsdien zijn er meer dan 10 bijgekomen. Het aantal huishoudens dat klant was bij deze vier bedrijven hing dus samen met het aantal huishoudens in het gebied waarin men het monopolie had.

Bij de ondervraagden is vastgesteld welke aanbieder men in 2001 had en wat men sindsdien heeft gedaan³.

Overgangen in aanbieders tussen 2001 en 2009

<i>verticaal gepercenteerd</i>	Allen	Aanbieder in 2001			
		Eneco	Nuon	Essent	Ander
Zit in 2009 nog bij die aanbieder	77%	84%	75%	73%	75%
<i>waarvan: wel een vast contract heeft gesloten</i>	17%	16%	19%	15%	19%
<i>waarvan: niet een vast contract heeft gesloten</i>	60%	68%	55%	58%	56%
Zit bij een andere aanbieder	23%	16%	25%	27%	25%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Uit dit overzicht blijkt dat 77% van de Nederlandse huishoudens sinds de liberalisering van de markt niet van aanbieder is veranderd en 23% wel. En van degenen die niet van aanbieder is veranderd heeft ruim 20% wel verbruik gemaakt van het aanbod om het tarief voor meerdere jaren vast te leggen en de rest niet.

In totaal is 60% van de huishouden noch van aanbieder veranderd, noch hebben ze de prijs van de energie vastgelegd. Zij hebben de relatie met hun aanbieder onveranderd doorgezet.

Van de 23% die wel zijn veranderd van aanbieder is 4% naar een van de andere oorspronkelijke aanbieders overgestapt (dus bij voorbeeld van Nuon naar Essent). De overige 19% hebben nu als leverancier een van de nieuwe aanbieders op de markt.

³ Daarbij is gecorrigeerd op nieuw gevormde huishoudens en huishoudens die van het ene naar het andere verzorgingsgebied gegaan.

Uit ons onderzoek blijkt dat Oxxio daarvan de grootste is (met 4% van de huishoudens). Nederlandse Energie Maatschappij en Greenchoice hebben 3% van de huishoudens als klant. Electrabel, Energie:Direct en RWE en Eon zitten op 2%. En een aantal kleinere partijen scoort 1% van de Nederlandse huishoudens.

Besparingsmogelijkheden

Het bijzondere aan de geliberaliseerde energiemarkt in Nederland op dit moment is dus dat van welke aanbieder je ook verbruik maakt je hetzelfde gas en dezelfde elektra in je huis krijgt. In dat gedeelte zit geen enkel verschil in kwaliteit of zekerheid van levering. Uit de tabellen blijkt dat er op jaarbasis verschillen kunnen zijn in de prijs die men betaalt oplopend tot meer dan 15%. Dan is het interessant om vast te stellen waarom dat dan niet gebeurt en hoeveel men zou kunnen besparen als men wel zou overstappen naar de goedkoopste aanbieder.

Uit het onderzoek blijkt dat er geen duidelijke relatie is tussen de hoeveelheid energie die men verbruikt en de mate waarin men hetzij is overstapt naar een andere verbruiker of besloten heeft de prijs voor een periode vast te leggen. Het is zeker niet zo dat degenen die het meeste verbruiken en betalen en die in absolute termen het meest zouden kunnen profiteren van het veranderen van aanbieder of het vastleggen van het tarief, dat ook het meeste hebben gedaan.

Op basis hiervan is er een berekening te maken hoeveel de Nederlandse huishoudens gezamenlijk zouden kunnen besparen door over te stappen naar de goedkoopste aanbieder voor hun specifieke energiebehoefte. Daarbij wordt (nog) geen rekening gehouden met het overstappen van een variabel naar een vast tarief. Daarvan is immers op termijn pas vast te stellen of men er per saldo goedkoper of duurder mee is uitgekomen.

Gezien het feit dat binnenkort de prijzen van energie aanzienlijk worden verlaagd wordt de berekening gemaakt op basis van de prijzen van 1 juli a.s.⁴

Overzicht besparingsmogelijkheden naar soort verbruiker (tarief 1 juli 2009)

	Soort verbruiker				
	Heel hoog verbruik	Hoog verbruik	Gemiddeld verbruik	Laag verbruik	Heel Laag verbruik
Verbruik E in kWh	7000	4500	3500	1950	1200
Verbruik G in m3	3400	2200	1700	1050	750
Gemiddeld jaarbedrag	€ 3.053	€ 1.854	€ 1.364	€ 669	€ 341
Gemiddelde besparing	€ 424	€ 233	€ 155	€ 48	€ 20
Gemiddelde Percentuele besparing	13,9	12,6	11,4	7,1	5,9

Niet alleen neemt de gemiddelde besparing absoluut af naarmate men minder verbruikt, maar dat is ook percentueel het geval. De groep "Heel laag verbruik" (5% van de Nederlandse huishoudens verbruikt minder

⁴ Dit is gebaseerd op de aangekondigde percentuele prijsverlagingen van de verschillende aanbieders of de aankondiging dat een aanbieder een 'vergelijkbare' verlaging voornemens is. Ook wordt voorbijgegaan aan het feit dat die huishoudens die een vast contract hebben met een nog resterende looptijd pas over kunnen stappen na afloop van die looptijd of met een bepaalde boete.

dan deze groep), kan door over te stappen naar de goedkoopste aanbieder gemiddeld € 20 besparen, 5.9% van het bedrag dat ze per jaar gemiddeld betalen. Bij de groep “Heel hoog verbruik” (5% van de Nederlandse huishoudens verbruikt meer dan deze groep) kan men gemiddeld € 424 besparen door naar de goedkoopste aanbieder te gaan, wat 13.9% is van wat ze gemiddeld per jaar betalen.

Door rekening te houden met de het totale jaarbedrag in relatie tot de omvang van de afname is vanuit deze tabel ook te schatten hoeveel alle huishoudens samen zouden kunnen besparen door naar de goedkoopste aanbieder over te stappen. Het gemiddeld jaarbedrag aan energie is dan per huishouden bijna € 1400 (jaaromzet is dan € 10 miljard) en het gemiddeld bezuinigingspercentage van 11.7% (€ 164). In relatie tot het totaal aantal huishoudens betreft dat een bedrag van meer dan € 1 miljard. Een bedrag dat nog groter is als het berekend wordt op basis van de prijzen die voor 1 juli 2009 golden.

Uit deze berekeningen blijkt dus dat als in de komende tijd alle Nederlandse huishoudens naar de goedkoopste aanbieder zouden overstappen ze samen meer dan € 1 miljard zouden bezuinigen op energiekosten.

Op basis van dit overzicht is ook te bepalen bij hoeveel procent van de huishoudens er sprake is van een besparing als ze zouden overstappen. Daarbij zijn alleen die huishoudens meegerekend waar sprake is van een besparing van meer dan 3%. **Minstens 94% van de Nederlandse huishoudens zouden dan een besparing op jaarbasis realiseren van gemiddeld 12%.**

De consumenten realiseren zich voor het overgrote deel niet dat er sprake is van deze forse besparingsmogelijkheden. Slechts 25% geeft aan dat men denkt dat men via een andere aanbieder de jaarkosten kan verlagen. 3% geeft aan zeker van aanbieder te veranderen en 15% geeft aan dat misschien wel te doen.

Ten slotte is aan degenen die in de afgelopen jaren wel van aanbieder zijn overgestapt gevraagd wat men de moeilijkheidsgraad vond van die overgang. 85% beoordeelde dit als “eenvoudig”.

Conclusies

Het onderzoek geeft een goed beeld van de energiemarkt voor de Nederlandse huishoudens vijf jaar na de liberalisatie. 60% van de Nederlandse huishoudens zijn noch van aanbieder, noch van contracttype veranderd. 15% is inmiddels klant bij een aanbieder die na de liberalisatie op de markt is gekomen.

Het is op z'n minst opmerkelijk te noemen dat terwijl een wisseling van aanbieder geen gevolgen heeft voor afname en levering en er prijsverschillen zijn die kunnen oplopen tot meer dan 15%, het aandeel “oversluiter” relatief klein is.

In een markt die in 2010 ongeveer €10 miljard zal bedragen zouden huishoudens door over te stappen naar de goedkoopste aanbieder meer dan € 1 miljard kunnen besparen. Minstens 94% van de Nederlandse huishoudens kunnen een besparing realiseren van meer dan 3% (en gemiddeld is die 12%).

Het overstappen naar een andere aanbieder wordt door 85% als eenvoudig ervaren. Toch denkt maar 25% van de Nederlandse huishoudens dat overstappen tot besparingen zal leiden en geeft maar 18% aan zeker of waarschijnlijk van aanbieder te zullen gaan veranderen.